

MET **BOEKSTART** WERKEN AAN DE ONTLUIKENDE GELETTERDHEID VAN DE JONGSTE BIBLIOTHEEKBEZOEKERS

Sylvie Dhaene, Iedereen Leest

Over het belang van vroeg starten met voorlezen is er nog weinig dispuut. Onderzoeksrapporten tonen keer op keer een reeks van positieve effecten op de taal- en cognitieve ontwikkeling van jonge kinderen, zowel op korte als op lange termijn. Een vroege start met boeken en de ervaring van leesplezier beïnvloedt de interesse van kinderen in boeken en (voor)lezen. Hun woordenschat en verbeelding vergroten en het voorlezen stimuleert de interactie tussen ouders en kinderen. Met Boekstart wil Iedereen Leest jonge ouders inspireren en bibliotheken aanmoedigen om aan het stimuleringsprogramma deel te nemen. Want de voordelen zijn, mits de juiste aanpak, legio. Ook voor bibliotheken.

Aandacht hebben voor actuele uitdagingen en maatschappelijke noden staat hoog op de agenda van elke organisatie die zich betrokken voelt bij de samenleving en die mee wil bouwen aan een betere toekomst voor iedereen. Als organisatie die werkt rond lezen en leesbevordering voelt Iedereen Leest zich dan ook erg aangesproken. Om goed te kunnen participeren in een superdiverse kennismaatschappij is leesvaardigheid immers een belangrijke basiscompetentie. Samen met andere partners, waarbij een prominente rol is weggelegd voor openbare bibliotheken, wil Iedereen Leest bouwen aan een sterke en brede leescultuur. Meer mensen in contact brengen met lezen, meer kansen creëren om leesplezier te ontdekken en mensen doen groeien in leescompetenties zijn belangrijke streefdoelen.

In het beleid van Iedereen Leest gaat een verhoogde aandacht uit naar ontluikende geletterdheid (*early literacy*). Ouders, opvoedkundigen en zorgverleners worden gesensibiliseerd om kinderen in hun eerste levensjaren met (voor-)lezen en met leesplezier in contact te laten komen. En omdat niet alle kinderen opgroeien in gezinnen waar er wordt voorgelezen of waar boeken aanwezig zijn, zijn stimulerende leesomgevingen in kinderopvangvoorzieningen en in de kleuterklas des te belangrijker. En hier kan de bibliotheek ook een extra ondersteunende en inspirerende rol opnemen. Als plaats van ontmoeting en ontdekking binnen de publieke ruimte kan ze bijdragen tot de leer- en groeikansen van kinderen.

In het bijzonder voor de meest kwetsbare kinderen en gezinnen die geconfronteerd worden met armoede en sociale uitsluiting kan de bibliotheek van betekenis zijn.

DE TOEKOMST IS JONG!

Op 6 oktober 2016 vond de conferentie *De toekomst is jong* plaats, een initiatief van minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin Jo Vandeuren en gecoördineerd door Kind en Gezin. Verschillende actoren uit diverse disciplines bogen zich over het belang van een breed gedragen visie op het beleid voor jonge kinderen. Zij vroegen daarbij aandacht voor de ruime omgeving waarin kinderen opgroeien en wezen op de noodzaak om daarin te investeren. De roep om een veilige en gezonde omgeving voor alle kinderen is immers luid. Actoren zoals Kind en Gezin spelen een prominente rol in de ondersteuning van gezinnen met jonge kinderen en aanstaande ouders en zijn vurige pleitbezorgers voor een zo vroeg mogelijke investering in jonge kinderen. Alle kinderen worden er beter van en investeren in alle jonge kinderen is ook een keuze om armoede en sociale uitsluiting te bestrijden. Ook het Kinderrechtencommissariaat blijft in haar adviesnota's en beleidsaanbevelingen voortdurend op deze nagel kloppen.

Een van de conclusies die de deelnemers aan de conferentie op tafel legden is de urgente nood aan meer systematisch overleg, samenwerking en afstemming tussen lokaal en Vlaams beleid en tussen de verschillende beleidsdomeinen. En die reden is natuurlijk evident: de impact van

“ HET IS ONZE MORELE VERANTWOORDELIJKHEID ALS MAATSCHAPPIJ OM ZO VROEG MOGELIJK IN KINDEREN TE INVESTEREN.

OB Beringen. Foto: © Kristof Vints.

het beleid van andere actoren op gezinnen, (aanstaande) ouders en jonge kinderen is immers ook erg groot. En deze impact kan zowel positief als negatief zijn. Het is dus zaak om de positieve impact groter en steviger te maken. Niet alleen op vlak van gezondheidszorg zijn er noodzakelijke stappen te zetten, ook binnen de vrije tijd en het onderwijs liggen er uitdagingen en kansen om de ontwikkeling van jonge kinderen te verhogen.

TROEVEN VAN DE OPENBARE BIBLIOTHEEK

De conferentie lichtte vier thema's uit: jong en gezond, jong en overal thuis, jong en geborgen, jong en betrokken. De Huizen van het Kind, een samenwerkingsverband tussen actoren binnen de preventieve gezondheidszorg, zoals de consultatiebureaus van Kind en Gezin, hebben een cruciale sleutelpositie om elk van deze thema's in te vullen. Maar ook voor actoren zoals Iedereen Leest en de openbare bibliotheken, beiden begaan met de ontwikkelingskansen van jonge kinderen en met de cultuur- en vrijetijdsparticipatie van gezinnen, zijn er interessante aanknopingspunten.

De openbare bibliotheek is een belangrijke culturele voorziening in een lokale gemeenschap die voor alle kinderen, jongeren en hun ouders toegankelijk is. Ze

heeft meerdere troeven in handen om mee te bouwen aan de stimulerende en rijke omgeving die broodnodig is voor alle kinderen. Zo zijn kinder- en jeugdbibliotheekafdelingen kindvriendelijke plekken bij uitstek. Veel bibliotheken organiseren voorlees- en andere activiteiten en workshops waar ook ouders en grootouders welkom zijn. Als partner van kinderopvangvoorzieningen en scholen heeft de bibliotheek of de bibbus een belangrijke dienstverlenende functie. Door deelname aan campagnes, zoals de *Voorleesweek* of de *Jeugdboekenmaand* of aan de *Kinderen Jeugdjury* – de grootste leesclub voor kinderen en jongeren in Vlaanderen – en door het uitnodigen van auteurs en illustratoren bevestigen bibliotheken keer op keer hun prominente rol op vlak van leesbevordering, literatuureducatie en kritische geletterdheid. Maar ook via deelname aan de *Week van de Opvoeding*, de *Digitale Week* of de *Week van de Geletterdheid* leveren ze een bijdrage aan de uitbouw van de bibliotheek als een dynamische en stimulerende leer- en leesomgeving. En uiteraard zijn er tal van andere samenwerkingsverbanden en eigen initiatieven waardoor bibliotheken hun hefboomfunctie dag in dag uit proberen waarmaken, zoals bijvoorbeeld voorlezen-aan-huis-projecten die bibliotheken samen met andere lokale partners opzetten.

Ondanks de brede toegankelijkheid van bibliotheken blijven hardnekkige drempels, bewuste en onbewuste obstakels de weg versperren voor (cultuur)participatie van meerdere groepen in de samenleving. Drempels die Iedereen Leest of een openbare bibliotheek alleen niet kunnen wegwerken. Inzetten op verbindend werken met andere lokale of Vlaamse organisaties die hun ervaring op het terrein kunnen inzetten en bewust kiezen voor kennisuitwisseling en -opbouw is een eerste stap om succes te kunnen boeken en te werken aan een langetermijnperspectief.

BOEKSTART, MOTOR VAN VERBINDING

Iedereen Leest deelt de overtuiging dat het onze morele verantwoordelijkheid is als maatschappij om zo vroeg mogelijk in kinderen te investeren. Kinderen hebben recht op gelijke kansen en alle kinderen verdienen het om weerbaar en sterk te kunnen worden. Met het stimuleringsprogramma Boekstart wil Iedereen Leest zo vroeg mogelijk inzetten op het ontdekken en beleven van leesplezier.

Boekstart is een leesbevorderingsprogramma dat in verschillende landen of regio's loopt. Pionier was *Bookstart U.K.*, waar het programma in 1992 werd opgestart en vandaag nog steeds loopt. In Vlaanderen werden de eerste bouwstenen gelegd in 2005 met een pilootproject in 10 gemeenten onder de naam *Boekbaby's*. Vandaag loopt het programma in 122 gemeenten en worden er jaarlijks meer dan 22.000 gezinnen bereikt. Uniek aan dit programma is de samenwerking met Kind en Gezin en organiserende besturen. In de consultatiebureaus die aanwezig zijn in bijna elke gemeente in Vlaanderen en in het Hoofdstedelijk Gewest Brussel komt 80 à 90 procent van de kersverse ouders, dus het bereik is erg groot. Het is een kleine minderheid van ouders die geen gebruik maakt van deze voorziening. Tijdens het consultatiebezoek worden ouders geïnformeerd over het Boekstartprogramma en worden ze impulsen tot deelname aangereikt. Wanneer de baby zes maanden oud is, krijgen de ouders van de vrijwilliger een eerste pakketje met een knisperboekje en een toegankelijke informatiebrochure. Op het consult van vijftien maanden volgt de uitnodiging voor een bezoek aan de lokale bibliotheek. Bij afgifte van deze uitnodiging krijgen de ouders in de bibliotheek een aantrekkelijke tas met een kartonboek en een meertalig slaapliedjesboek (met cd) erin. Op speelse wijze wordt via de opdruk van de tas de boodschap meegegeven: lezen

en de bib zijn leuk. Ook informatie over voorlezen en samenlezen wordt aange-reikt. Het is erg belangrijk om van deze contactmomenten meer te maken dan het louter overhandigen van de uitnodigings-brief of de Boekstart-tas. Hier ligt een kans, een beginpunt voor verdere acties om deze jonge ouders warm te maken voor een volgend bezoek en hen aan te moedigen tot deelname aan activiteiten georganiseerd door de bibliotheek.

Hoogopgeleide ouders, het al lid zijn van de bibliotheek of de nabijheid van de woonplaats van de ouders zijn voor-spellers tot een verhoogde deelname. Het bereiken en toeleiden van kwetsbare gezinnen vraagt extra inspanningen. Een aanbod alleen is niet genoeg en eenmalige initiatieven brengen doorgaans weinig of geen zoden aan de dijk, dat leert de ervaring. Een bewuste keuze voor intensievere interventies en een volhoudend beleid door de bibliotheek is aangewezen. Elke bibliotheek die dit al probeerde te verwezenlijken weet dat men dit niet alleen kan, partners zijn nodig. Door het aangaan van een langdurige samenwerking met andere organisaties uit de gemeente, zoals kinderopvanginitiatieven, opvoedingsondersteuning en preventieve gezins-, armoede- en welzijnszorg, kunnen de resultaten merkkelijk verbeterd worden. Als bibliotheek is het belangrijk om op zoek te gaan naar die actoren die kunnen meehelpen om de toeleiding van

kwetsbare gezinnen naar de bibliotheek te faciliteren. Zij hebben vaak een vertrouwensband met deze gezinnen, komen bij hen thuis of zien hen op meer regelmatige basis in hun voorzieningen. Maar dit is uiteraard niet genoeg, want zodra de drempel van de bibliotheek overschreden is, is het des te belangrijker dat deze gezinnen zich welkom voelen in deze vaak voor hen onvertrouwde omgeving. Een warme en veilige omkadering, een uitnodigende sfeer voor jonge ouders met baby's en peuters, de aanwezigheid van een divers en aantrekkelijk aanbod van baby- en peuter-materialen, (meer)talige voorleesmomenten en deskundige en geëngageerde medewerkers aan de balie en in de bib zijn belangrijke kritische succesfactoren. De rol van de medewerkers in de consultatiebureaus en in de bibliotheek blijkt telkens opnieuw erg cruciaal. Hun enthousiasme, bereidheid en betrokkenheid kunnen het verschil maken.

ELK VLAAMS KIND EEN BOEKSTART-PAKKET

Vanaf 1 januari 2017 gaat Boekbaby's door het leven als Boekstart. Een nieuwe naam, een nieuw logo en nieuwe vormgeving, het zijn de voorbodes van een nieuw hoofdstuk. Vlaams minister van Cultuur en Jeugd Sven Gatz maakte op het feest van tien jaar Boekbaby's zijn intentie bekend en herhaalde zijn voornemen tijdens de opening van de Boekenbeurs: Boekstart in heel Vlaanderen uitbouwen, voor elk kind.

Een beleidskeuze die vanuit diverse hoeken op positieve weerklank kan rekenen. Het is een keuze die expliciet ondersteund wordt door wetenschappelijke bevindingen, internationaal en op Vlaams niveau. In 2012-2013 werd door het Centrum voor Taal en Onderwijs (KU Leuven) een evaluatieonderzoek uitgevoerd over het bereik en de impact van Boekbaby's. En in 2008 voerde ook de UGent i.s.m. de Universiteit Antwerpen een kwalitatief onderzoek over het introduceren van een stimulans zoals Boekbaby's bij gezinnen en de effecten op de (voor)leescultuur in het gezin. De resultaten van deze onderzoeken en ook een internationaal onderzoeksrapport over *Bookstart UK* zijn uitgebreid te raadplegen op www.boekstart.be. Niet alleen Kinderrechtencommissaris Bruno Vanobbergen is een grote voorstander van het Boekstartprogramma. Ook organisaties zoals Kind en Gezin zijn overtuigd van het belang van Boekstart omdat het de kansen kan bevorderen van kinderen die van bij de geboorte minder kansen dan anderen hebben. Maar niet alleen opvoedings- en gezins-ondersteuners of pedagogen geloven in de opportuniteiten die een programma zoals Boekstart kan bieden. Ook economen hebben goede redenen om de inzet op ontluikende geletterdheid in de eerste levensjaren, en de programma's die hierrond worden opgezet, te verdedigen. Nobelprijswinnaar economie James Heckman is formeel in zijn uitspraken:

Boekstart in het consultatiebureau van Zele.

investeren in de kwalitatieve ontwikkeling en stimulering van jonge kinderen betaalt zichzelf terug. Voor Heckman heeft een overheid er alle belang bij om dit te doen, want het leidt tot meer groei, meer productiviteit en minder ongelijkheid op lange termijn.

Om de gewenste doelen op korte en lange termijn met Boekstart te bereiken is een intensieve samenwerking met organisaties uit de brede leefomgeving van het kind een must: Huizen van het Kind, consultatiebureaus, kinderopvangvoorzieningen, armoede- en welzijnsorganisaties en onderwijs- en cultuurpartners zoals de openbare bibliotheken. Bibliotheken hebben alles (of toch erg veel) in huis om positieve stimulansen en initiatieven aan te bieden die voor alle kinderen toegankelijk zijn. Bibliotheekmedewerkers bezitten expertise over het brede aanbod aan boeken en apps, ze beheren en delen informatie en kennis over leesbevordering en geletterdheid. En omgekeerd kunnen

bibliotheken veel leren van de welzijns-, armoede- en opvoedingsondersteunende organisaties. Elkaars kennis en expertise inzetten is een win-win voor iedereen.

Maar niets is zomaar gewonnen. Intensief of structureel samenwerken met andere partners, al dan niet in een lokaal formeel of informeel netwerk, vraagt tijd, inzet en engagement van mensen. En dat is jammer genoeg het meest schaarse goed voor elke organisatie. Vanuit het oogpunt van maatschappelijke relevantie en impact is het geen geldig excuus om ons daarbij neer te leggen. Het is dan ook zoeken naar een haalbare aanpak. Investeren in samenwerking is een must.

Een van de belangrijke opbrengsten voor de bibliotheek van deze samenwerking over beleidsdomeinen heen is dat drempels die vandaag nog altijd te hoog zijn voor bepaalde gezinnen en kinderen, verlaagd kunnen worden. Daarnaast kunnen inwoners uit de gemeente via toeleiders

of brugfiguren toch de weg naar de bib vinden en er graag blijven terugkomen om zich te ontspannen, te ontplooiën en te verrijken. De dagelijkse bibliotheekpraktijk bewijst dat het werken aan een verhoogde participatie van moeilijker bereikbare doelgroepen geen evidentie is. Veel bibliotheken bijten er hun tanden op stuk, initiatieven lopen om allerlei redenen vast en pogingen worden gestaakt omdat de verwachtingen niet ingelost worden of omdat de nagestreefde doelen niet snel genoeg behaald worden.

Met het vernieuwde Boekstart-programma wil iedereen Leest meer inzetten op deskundigheidsbevordering van alle betrokken partijen. Door het verhogen van de expertise- en ervaringsuitwisselingen en door het aanbieden van intensievere coaching- en vormingsprogramma's wil iedereen Leest meer omkadering en houvast bieden. Een train-de-trainer programma en een vorming interactief voorlezen voor baby's

adlib
an AXIELL product

EEN BRON VAN KENNIS

Axiell ALM is de leidende leverancier van collectie management systemen, online publicatie en mobiele oplossingen. Adlib bibliotheek is een professioneel softwarepakket voor informatie-management, kennismanagement en catalogusbeheer en wordt gebruikt in bibliotheken, mediatheken, documentatiecentra, (hoger)onderwijs, gezondheidszorg, juridische instellingen en bedrijven.

Adlib Bibliotheek voldoet aan alle gangbare standaarden. Een krachtige thesaurus, koppeling met digitale media en andere externe bestanden en thesauri behoren tot de standaardfunctionaliteit. Adlib Bibliotheek kan naadloos geïntegreerd worden met onze Archief en Museum modules, tot één compleet 'cross domain' systeem. Uiteraard kunt u Adlib Bibliotheek ook uitbreiden met uitleen-, tijdschrift-, bestel- & SDI modules en online services.

AXIELL ALM Netherlands BV
Postbus 1436, 3600 BK Maarssen
Nederland

t +31 (0)346 58 68 00
ALM.sales@axiell.com
www.axiell-alm.com

Meer dan 2600 klanten gebruiken onze software wereldwijd, van academische collecties tot openbare bibliotheken

en peuters zitten momenteel in de piloot-fase en zullen vanaf 2018 breed worden uitgerold. De voorbije tien jaar werd veel kennis en ervaring opgedaan. Op basis van de positieve en negatieve ervaringen wordt bijgestuurd en geoptimaliseerd. Vragen en motivaties die het programma sturen, zijn o.a.: hoe kunnen we samen met de openbare bibliotheken die (eerste) deur nog verder openen naar het ontdekken en beleven van leesplezier voor erg jonge kinderen en hun ouders? Hoe zorgen we ervoor dat goedbedoelde adviezen niet stigmatiserend of belerend overkomen? En waarom is dat zo belangrijk, dat eerste (en vooral tweede) contact met de bibliotheek en/of het aanreiken van een eerste positieve (voor)leeservaring? Welke rol kunnen (jeugd)bibliothecarissen naast ouders en leerkrachten opnemen in de leesopvoeding van jonge kinderen? Hoe doen we dat best en wie betrekken we daarbij? Waarom verdient dit onze gezamenlijke prioritaire aandacht? En waarom zou een bibliotheek investeren in Boekstart? Wat is de meerwaarde van dit programma?

DE MAATSCHAPPELIJKE WAARDE VAN DE BIBLIOTHEEK

In META 2016/6 werd een artikel gewijd aan een meerjarig onderzoeksprogramma over het meten van de maatschappelijke waarde van openbare bibliotheken in Nederland. De onderzoekers maakten de lezers erop attent dat het belangrijk is om bij de beoordeling van een bibliotheek op haar maatschappelijke waarde voorbij de output-statistieken zoals het aantal leden of aantal uitleningen te kijken. Het is relevanter om aandacht te hebben voor de *outcomes*, met name de veranderingen die teweeggebracht worden in het leven van een individu, een gezin of de maatschappij in haar geheel als gevolg van de deelname aan activiteiten of door het ontlenen.

Op basis van literatuuronderzoek werden door Marjolein Oomes van de Nationale Bibliotheek van Nederland vijf invloedssferen van de bibliotheek in kaart gebracht. De dimensies waarbinnen een bibliotheek een positieve invloed kan hebben zijn sociaal, cultureel, educatief, economisch en affectief. Op elk van deze domeinen zijn er opbrengsten te meten. Wanneer we het Boekstart-programma aftoetsen aan deze opbrengsten, mogen we veronderstellen dat deelname aan het programma de maatschappelijke waarde van de bibliotheek kan helpen versterken. Het helpt een lokaal netwerk te weven en het biedt nieuwe ingangen om invulling te geven aan een werking rond ontlukende geletterdheid.

Opbrengsten van Boekstart.

CONCLUSIE

Met een initiatief als Boekstart wil iedereen Leest openbare bibliotheken een programma aanreiken dat als brede kapstok kan dienen om enerzijds de bijdrage van de bibliotheek aan de leerontwikkeling van jonge kinderen, specifiek op vlak van ontlukende geletterdheid, te bevorderen. Anderzijds is het een vertrekpunt voor het samenwerken met lokale partners uit de welzijns-, zorg- en opvoedingssector. Andere organisaties kunnen dichterbij de bibliotheek gebracht worden, en omgekeerd.

Het programma biedt via vormingsmomenten en ervaringsuitwisselingen ook een ondersteuning en stimulans voor bibliotheekmedewerkers om inspanningen rond toeleiding en begeleiding vol te houden. En wanneer minister van Cultuur en Jeugd Sven Gatz en de Vlaamse Overheid zich samen met steden en gemeenten engageren om de Vlaamse uitrol van Boekstart mogelijk te maken, dan wordt het programma ook financieel haalbaar voor de lokale overheden. Boekstart kan zo onderdeel uitmaken van een gemeentelijk beleid dat inzet op leesplezier en het belang van vroege geletterdheid onderschrijft.

De zich wijzigende focus in de bibliotheeksector van lenen naar leren en de grotere aandacht voor het proces van kennisontwikkeling en -deling bieden nieuwe kansen voor bibliotheken om

die belangrijke hefboomfunctie te kunnen opnemen. Vanuit haar centrale rol en lokale inbedding kan de bibliotheek bruggen slaan met lokale culturele, sociale, educatieve, welzijns- en andere actoren en met buurtorganisaties. Iedereen Leest engageert zich om deze netwerken inhoudelijk te versterken zodat visie- en praktijkontwikkelingen kunnen verduurzamen en deskundigheid op vlak van leesbevordering verder kan groeien.

De bereidheid om over beleidsdomeinen heen te werken om de noodzakelijke structurele lokale verankering te kunnen waarmaken zijn de eerste stappen voor een duurzame implementatie in heel Vlaanderen. Iedereen Leest gelooft in het inherent verbindend vermogen van het Boekstart-programma en in de voortrekkersrol van bibliotheken in lokale leesbevorderingsnetwerken. Hoe meer bibliotheken hun verbredende rol als actieve ontmoetings- en verbindingsplaats in een lokale gemeenschap opnemen, hoe meer slaagkansen. ■■

> Meer info over Boekstart?

Ga naar www.boekstart.be of contacteer Els Michielsens, coördinator van Boekstart bij Iedereen Leest: els.michielsens@iedereenleest.be of 03 204 10 07.